

# Publisko iepirkumu process – dārgs un sarežģīts

## Pārkāpumi publiskajos iepirkumos – gan no pasūtītāju, gan no pretendentu puses

Publisko iepirkumu process ir dārgs un sarežģīts, tādēļ daļa uzņēmumu izvēlas nēstartēt konkursā, izdevniecības *Dienas business* un *Kļaviņš Ellex* zvērinātu advokātu biroja rīkotajā konferencē *Publiskie iepirkumi 2016* atzina eksperti. Kaut gan patlaban tiek mēģināts vienkāršot publisko iepirkumu procesu, visi pieņemtie grozījumi to sarežģī vēl vairāk.

### Sakārtot grūti

Konferences laikā vairākkārt no uzņēmēju – pasūtītāju puses izskanēja viedoklis, ka atbildīgās un kontrolējošās institūcijas neizprot reālo situāciju, kāda valda publisko iepirkumu jomā, un tās sakārtošanai vēl būs nepieciešams ilgs laiks, savukārt atbildīgo institūciju pārstāvji novērojuši, ka situācija uzlabojas, taču aizvien vērojams daudz pārkāpumu gan pasūtītāju, gan piegādātāju jomā, kas radušies gan negodīgas, gan nejaušas rīcības vai nezināšanas dēļ.

Kompānijas *Livland* pārstāvis Renārs Krūgaļauzs uzskata, ka pašreiz iepirkumu procesā tiek mēģināts risināt ar iepirkumiem nesaistītas lietas, ierobežojot ēnu ekonomiku un citus jautājumus, līdz ar to tas apgrūtinā darbu abām iepirkumā iesaistītajām pusēm. «Iepirkumu process ir sarežģīts, komplicēts, atsevišķu uzņēmumu kontekstā kļūst pat ekskluzīvs, jo mazajiem un vidējiem uzņēmumiem nav ne intelektuālās, ne finansiālās kapacitātes, lai izburtos cauri visām prasībām un nolikumiem.» viņš piebilst. Ļoti daudz iepirkumu procesā ir atkarīgs no pasūtītāja, viņa attieksmes pēc būtības, nevis formālas pieejas, atzīst *Kļaviņš Ellex* zvērinātais advokāts Māris Brizgo.

«Pretendents varbūt nezināšanas dēļ nav iesniedzis visus prasītos dokumentus, bet piedāvājumam tiek pieiets formāli. Redzot, ka trūkst kāda dokumenta, pasūtītājs varētu būt pretimnākošāks un pateikt, kā trūkst, tādējādi nelaižot garām, iespējams, labāku piedāvājumu. Rietumvalstīs pieeja iepirkumos nav tik formāla, jo jāatceras, ka mērķis ir panākt mazākus budžeta līdzekļu tēriņus visām pusēm,» piebilst eksperts.

Tiesa, M. Brizgo prognozē, ka strīdi iepirkumu procesā būs arī nākotnē, lai cik laba tiktu veidota iepirkumu sistēma. Ja runā par ierobežojumiem konkurencei, nolikuma un tehniskās specifikācijas prasībām, šīs ir vienas no sarežģītākajām lietām, jo ir grūti pierādīt to nepamatotību, viņš piebilst.



Kompānijas *Livland* pārstāvis Renārs Krūgaļauzs (no labās) uzskata, ka pašreiz iepirkumu procesā tiek mēģināts risināt ar iepirkumiem nesaistītas lietas, ierobežojot ēnu ekonomiku un citus jautājumus, tā apgrūtinot darbu abām iepirkumā iesaistītajām pusēm. Savukārt *Kļaviņš Ellex* zvērinātais advokāts Māris Brizgo prognozē, ka strīdi iepirkumu procesā būs arī nākotnē, lai cik laba iepirkumu sistēma tiktu veidota.

### Virkne kļūdu

Finanšu ministrijas Eiropas Savienības (ES) fondu Revīzijas iestādes vadītāja Nata Lasmane uzsvēra, ka problēmas vērojamas visās iepirkumu nolikumu sadaļās. Piemēram, bieži vien pasūtītājs definē pārāk augstus kritērijus, tā atsiņājot lielu daļu pretendentu, un nereti tas tiek darīts, lai uzvarētu konkrēts pretendents. Veidojot nolikumu, būtu svarīgi, lai iepirkuma komisijā ir kāds, kas izvērtē prasību nepieciešamību, jo katra jauna prasība maksā papildu naudu. Revīzijas iestāde ir saņēmusi daudzas sūdzības no piegādātājiem, ka iepirkuma prasības nav pamatotas, kā arī iesniegšanas termiņš ir pārāk īss – ir gadījumi, kad iepirkums tiek izsludināts, piemēram, piektdien, bet piedāvājums jāiesniedz līdz pirmdienai. Pēc ekspertes teiktā, ideāla būtu situācija, ja līgumus pēc to noslēgšanas negrozītu, taču tā ir utopijs, īpaši būvniecības sektorā.

N. Lasmane atgādināja, ka īpaši rūpīgi ir jāgatavojas iepirkumiem, kur iesaistīti ES fondu līdzekļi, jo, ja kas noiet greizi

iepirkuma procesa laikā, Eiropas Komisija, kas ir ES naudas sargātājs, nepiešķirs pasūtītājam šo finansējumu. Rezultātā sākas problēmas un strīdi par to, kurš ir vainīgs finansējuma nesaņemšanas dēļ un kurš segs atlikušo summu.

Viņa uzsvēra, ka veiksmīga iepirkuma rezultāta sasniegšanai ir nepieciešams labs projektu vadītājs un labs grāmatvedis.

### Pārāk pavirši

Konkurences padomes (KP) Aizliegtu vienošanos departamenta direktore Ieva Šmite-Antoņenko uzsvēra, ka aizvadītajā gadā padome konstatējusi piecas aizliegtas vienošanās – būvniecībā, medicīnas preču un datortehnikas preču iegādē, kā arī divos gadījumos tika konstatēti pārkāpumi ar mežsaimniecību saistītos iepirkumos. Kopējais piemērotais naudas sods tirgus dalībniekiem par aizliegtu vienošanos iepirkumos pērn sasniedza 305,17 tūkst. eiro.

I. Šmite-Antoņenko kā būtisku problēmu iepirkumos ir novērojusi dažādu saistītu vai fiktīvu kompāniju piedalīšanos un pauda neizpratni, kādēļ pa-

sūtītāji, saņemot pretendentu pieteikumus, neizpēta, kas ir uzņēmums, kas pieteicies konkursam. Bieži vien, aplūkojot datus par pretendentu, var konstatēt, ka uzņēmumā nav neviena darbinieka, tie atrodas mistiskās adresēs un kompānijai nav resursu un tehnikas, lai nodrošinātu publiskā iepirkuma īstenošanu, viņa uzsver. «Līdz ar to mums nav skaidrs, kādēļ šādi uzņēmumi, kas ir čaulas, tiek pieņemti iepirkumā kā pretendenti. Tie, visticamāk, ir fiktīvi uzņēmumi kādam sarunātam uzvarētājam,» skaidro eksperte. «Mūsu viedoklis, kā risināt saistītu uzņēmumu dalības jautājumu iepirkumā – ietvert prasību, ka no saistītajiem uzņēmumiem pieņem tikai vienu piedāvājumu, jo maz ticams, ka šīs kompānijas sagatavos nesaistītus piedāvājumus,» uzsver I. Šmite-Antoņenko. Kā raksturīgu piemēru viņa nosauca arī gadījumus, kad konkursā piedalās vairāki uzņēmumi, bet zemākās cenas piedāvātājs, kas uzvarējis, atsauc savu piedāvājumu, līdzīgi izdara arī nākamais, un rezultātā uzvar kompānija, kas piedāvājusi augstāko ce-

nu. KP pārstāve novērojusi, ka kartelus aizvien biežāk palīdz atklāt pašu iepirkumu rīkotāju ziņojumi un arī šogad KP turpināšot aktīvi sadarboties ar konkursu rīkotājiem. Savukārt Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras Publisko iepirkumu komitejas vadītāja Līga Batalauska cer, ka iepirkumu e-sistēma būs faktors, kas varētu risināt daudzas no konferences laikā minētajām problēmām.

### Vēl diskusijas

Nākotnē izmaiņas tirgū ieviešis jaunais Publisko iepirkumu likums, taču, pēc M. Brizgo domām, vēl noteikti būs asas diskusijas par to, jo neskaidri ir daudzi jautājumi, tomēr virkne direktīvas jautājumu ir ieviesta jau pērn. Saeimā. Parredzētas izmaiņas attiecībā uz mazajiem iepirkumiem, tiek palielināts sliekšnis. Turpmāk uzvara jāpiešķir pēc saimnieciski visizdevīgāka principa un līdzšinējais zemās cenas princips ir kā izņēmums. Jau ziņots, ka Ministru kabineta komiteja beigusī skatīt Publisko iepirkumu likumprojektu, kas paredz, ka iepirkuma pro-

cedūra nav jāpiemēro pakalpojumiem un precēm līdz 10 tūkst. eiro vērtībā, tomēr pirms tā skatīšanas valdības sēdē vēl tiks rīkota starpinstitūciju sanāksme. Ar šo likumu tiks ieviests Eiropas vienotā iepirkuma procedūras dokuments, kas būs sākotnējais pierādījums atbilstībai kandidātu atlases prasībām. Pasūtītājs atbilstību pierādošos dokumentus pieprasīs tikai pretendentam, kam būtu potenciāli piešķiramas iepirkuma līguma slēgšanas tiesības, taču tam tomēr ir tiesības jebkurā iepirkuma procedūras stadijā prasīt, lai kandidāts iesniedz visus vai daļu no dokumentiem, kas apliecina atbilstību noteiktajām atlases prasībām. Pārējais jauno iepirkumu rezultātiem un ieviešanas pilnveidošanu, un saistībā ar to joprojām tiek diskutēts par tādiem jautājumiem kā, piemēram, depozītu ieviešana par iesniegtajām sūdzībām par iepirkumu rezultātiem un iepirkuma «sliekšņu» izmaiņas. Darbu pie direktīvas pārņemšanas Finanšu ministrija sāka 2014.gada sākumā.